

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ט בתשרי תש"ע, 17.10.09
גיליון מס' 178

פרשת בראשית

על מורכבות בריאתו של האדם ותפקידיו בבניית העולם

מאת הרב מאיר נהוראי, משואות יצחק

א. גוף ונשמה

בתחילתו של ספר בראשית מתוארת הבריאה. שמים וארץ, הרים וגבעות, צומח ובעלי חיים. מתוך קריאת הפסוקים מוכח, שהאדם הוא מרכז הבריאה. אמנם בפרק א' התורה מדגישה את יחודו של האדם בכך שנברא בצלם: "ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם אלוקים ברא אותו ונקבה ברא אותם" (בראשית א, כ"ז) ובהמשך מוצאים אנו תאור מפורט יותר הנוגע לתהליך בריאתו של האדם: "וייצר אלוקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי אדם לנפש חיה" (בראשית ב, ז).

אם כן יצירתו של האדם מורכבת משניים: מן העליונים ומן התחתונים – גוף מן התחתונים (עפר מן האדמה) ונשמה (נשמת חיים) מן העליונים.

נשמת אלוקים מקורה מהקב"ה היינו אדם מורכב מגוף כמו כל הברואים, וה' הפיח בגוף נשמה (רוח) שמעניקה חיים לאדם. הנשמה גם נותנת לאדם את יחודו ומעלתו מבעלי חיים אחרים.

הגוף הוא עפר מן האדמה ויחודו, שיש בו רוח אלוקית שהיא קיימת בתוכו כל חייו. כשם שהאדם שולט על החי כך יש ביכולתו לשלוט על גופו באמצעות רוחו ונפשו.

הנשמה יסודה ממעל וכבר אומר המהר"ל בכתביו: "וזה הפרוש הכתוב: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" - כי ניצוץ עליון דבק בו, ודבר זה צלם אלוקים ובזה מיוחד האדם מכל הנבראים" (דרך חיים אבות ג, י"ד) הנשמה היא העושה את האדם דומה לבוראו ומאפשרת לו את כוח השליטה על הבריאה. "מלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ"

המין האנושי שולט על כל הבריאה. כל אחד עושה זאת לפי יכולתו ולפי כישורו. יש שפועלים יותר בתחום החקלאי, חלקם פועלים יותר בתחום העסקי, וישנם אנשים שפועלים יותר במסגרות רוחניות. כך האדם ממשיך את בורא עולם במעשה בריאת העולם.

ב. האדם היוצר וממשיך הבריאה

אדם דומה לבוראו, כשם שאנו אומרים מדי יום בתפילה על בורא עולם שהוא יחיד: "אחד ואין יחיד כיחודו נעלם ואין סוף לאחדותו". כך באדם אנו מוצאים יחידנות - "לפיכך נברא האדם יחיד ללמדך שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם ומלואו" (סנהדרין ד, ה).

הקב"ה העדיף לברוא את האדם הראשון יחיד כדי להראות לנו את יחודו של האדם והמיוחד בו. אין אנו קוראים בלשון רבים "אדמים", תמיד האדם נקרא בלשון יחיד - "אדם".

שלטון האדם בטבע הוא תוצאה ישירה של צלם אלוקים שבו. בכומר שכלו ובכח תבונתו מצליח האדם להשתלט על הטבע ולהפכו למכשיר לסיפוק צרכיו. האדם כובש את הטבע בכך שהוא מגלה את החוקים השולטים בטבע ומשתמש בהם לרצונו. התכונה הזו שניתנה לאדם מעלה אותו לדרגה הקרובה ביותר לאלוקים.

'ותחסרהו מעט מאלוקים וכבוד והדר תעטרהו תמשליהו במעשי ידך כל שתה תחת רגליו' (תהילים ח')

ג. חובת הריסון

אולם סכנה גדולה אורבת לאדם בכך שינצל את סגולתו האנושית כמכשיר לספוק יעיל יותר של יצריו ובכך לא ישפיל רק את עצמו אלא את בוראו, שטבע בו דמותו וצלמו. אסור לו לאדם שיחשוב עצמו שליט בלעדי בעולם, שאין מעליו שליט אחר. האדם יונק את סמכותו מבורא עולם הוא ממונה לשמור על הפיקדון שנמסר לו.

תפקידו של האדם - "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" נכתב בסמיכות לכך שהוא צלם אלוקים. סמכות השלטון של האדם מחייבת אותו לריסון. יסוד זה רמוז בשוני בתאורי בריאתו. בפרק א' התורה מתארת את תפקידו של האדם - "מלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ". התורה מעניקה לאדם תחום מרחב גדול של עשייה, שליטה בטבע וביקום. מאידך, בפרק ב' הכתוב מרסן את האדם - "ויצו ה' אלוקים לאמור מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות". ומסביר המדרש:

'ולמה ציוה אותו הקב"ה שיאכל מכל עץ הגן ומנע ממנו אחד מהם? כדי שיהא רואה אותו תמיד וזוכר את בוראו ומכיר שעול יוצרו עליו ושלא תהיה רוחו גסה עליו'. עץ הדעת מעניק "דעת" לאדם - שיקול דעת ומחשבה. האדם השלם אינו אוכל מעץ הדעת אלא נעזר בעץ הדעת על מנת שיוכל לכבוש את העולם בתבונה. בניית העולם מתוך איזון, מתוך דעת ותבונה מתאפשרת מכח לימוד התורה והדרכתה.

ד. סכום

המורכבות בבריאתו של האדם משפיעה על ייעודו ותפקידו מחד יוצר ופועל ומאידך 'ותחסרהו מעט מאלוקים'. כך במהלך השנים אנו משתדלים לבנות, לחקור ולדרוש ובעיקר בתחום המדעים אנו מפתחים ומשגשים אולם העולם ההלכתי עדין לא נתן תשובות ברורות לשאלה המשמעותית של הגבולות המותרים למעורבות האדם בבריאה. אחת הדוגמאות לכך היא שאלת השיבוט בבעלי חיים, שתעסיק אותנו בשנים הקרובות ופוסקי הדור יידרשו לשאלות חדשות ולפסיקות אמיצות בתחום ההלכתי והמוסרי.

הרב מאיר נהוראי נשוי לעידית אב לששה, רב של מושב משואות יצחק ומלמד בבית המדרש לנשים במגדל עז.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il